

N:o 30.

Ank. till Riksd. kansli den 28 februari 1899 kl. 12 midd.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om ändring af 8 och 23
§§ i förordningen om kyrkostämman m. m.*

Från Andra Kammaren har lagutskottet fått till sig hänvisad en af herr *J. Ericsson* i Vallsta inom nämnda kammare väckt motion, n:o 110, af följande lydelse:

»Vid flera föregående riksdagar har till behandling förelegat förslag om ändring uti nu gällande kommunallagar rörande bestämmelsen, att kyrkoherden eller den hans tjänst uppehåller skall vara ordförande uti kyrkostämman och skolrådet, utan att dessa förslag dock föranlett till någon ändring uti omnämnda bestämmelse.

Uti lagutskottets utlåtanden vid föregående behandling af denna fråga har medgifvits, att fall kunna förekomma, der den sjelfskrifne ordföranden uti kyrkostämman och skolrådet är olämplig för befattningarne, men utskottet hade ansett, att några vidare olägenheter deraf icke försports och att man derfor borde vidblifva det bestående.

Redan det faktum, att det från många olika håll medgifves, icke allenast att det kan förekomma utan äfven att det verkligen förekommer fall, der den sjelfskrifne ordföranden uti omförmälda korporationer är olämplig för ordförandeskapet, berättigar, enligt mitt förmenande, att åter föra fram frågan. Då man derjemte vet, att dessa fall, der ordföranden är olämplig, icke äro få och enstaka utan tvärtom förekomma

ganska ofta, och då man tillika vet, att ordförandens sätt att handhafva dessa sina befattningar kan leda till svåra slitningar och stridigheter inom församlingen och förhållandet mellan pastor och församlingen derigenom kan blifva det mest spända, till föga fromma för kyrkan och skolan, så har man, så vidt jag kan förstå, stora skäl för yrkandet om ändring härutinnan.

Då frågan förut varit före i Riksdagen, har betänkligheter uttalats mot att fatta ett beslut, hvarigenom skolrådet skulle kunna beröfvas den duglighet, insigt och nit för skolrådets arbeten, som presterskapet till följd af sin bildning och ställning borde besitta.

På det att dessa betänkligheter icke nu skola behöfva göra sig i någon högre grad gällande, så torde vara lämpligt, att i de möjligen blifvande nya bestämmelserna uttryckes, att kyrkoherden eller den hans befattning uppehåller skall vara sjelfskrifven ledamot af skolrådet.

Att kyrkostämman, i likhet med kommunalstämman, sjelf väljer sin ordförande äfvensom en vice ordförande, anser jag vara rätt och konsekvent, likasom också att kyrkostämman väljer ordförande och vice ordförande i skolrådet.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag härmed vördsamt föreslå, att Riksdagen ville antaga följande förslag till ändring af 8 och 23 §§ uti Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd af den 21 mars 1862:

8 §.

Kyrkostämman utser bland å stämman röstberättigade, inom församlingen bosatte män, som äro valbara till ledamöter uti kyrko- och skolrådet, en ordförande och en vice ordförande för fyra år. Kyrkoherden eller den hans embete förestår är äfven valbar.

Om rätt till afsägelse af detta uppdrag gäller i tillämpliga delar hvad som om rätt till afsägelse af ordförandeskapet i kommunalstämman finnes stadgadt.

23 §.

Kyrkoherden eller — — — — — är i kyrkorådet ordförande. I skolrådet skall kyrkoherden eller den hans embete förestår vara ledamot.

Ledamöter i kyrkorådet äro — — — — — finnes lämpligt utse.

Till ledamöter i skolrådet — — — — — afsäga sig uppdraget.

Kyrkostämman utser bland skolrådets ledamöter en ordförande och en vice ordförande att tjenstgöra för den tid de blifvit såsom ledamöter invalde, dock att, der kyrkoherden eller den hans embete förestår väljes till ordförande eller vice ordförande, skall valet ske för fyra år.

I såväl kyrkorådet, som — — — — —
 — — — — —
 — — — — —
 — — — — — ledamöterna i skolrådet.»

Motionärens förslag innefattar hemställen om tvenne särskilda lagändringar, som ej till hvarandra stå i nödvändigt samband.

Den ena ändringen afser kyrkostämmoförordningens 8 § och består deruti, att kyrkoherdens eller annan i paragrafen angifven prests sjelfskrifvenhet som ordförande i kyrkostämman skulle upphöra.

Den andra förändringen berör 23 § i samma förordning och åsyftar upphäfvande af bestämmelsen om att kyrkoherden eller annan i paragrafen omförmäld prestman är sjelfskrifven ordförande i skolrådet.

Hvad först angår den ifrågasatta ändringen af 8 §, vill utskottet erinra derom, att förslag af liknande innebörd förelåg till behandling vid 1870 års riksdag, utan att emellertid vinna Riksdagens bifall. Lagutskottet, hvars utlåtande godkändes af båda kamrarne, afstyrkte nemligen bifall till förslaget under påpekande deraf, dels att kyrkoherden i anseende till beskaffenheten af de ärenden, som tillhörde kyrkostämman, onekligen vore den, hvilken det företrädesvis borde tillkomma att såsom ordförande i stämman leda förhandlingarne, dels att någon olägenhet af den i gällande lag stadgade sjelfskrifvenheten ej försports; enligt utskottets förmenande vore det sällsynt, att den, som fått pastoralvården sig anförtrodd — i de flesta fall på grund af församlingens eget val — vore oduglig till ifrågavarande bestyr, ty vore han detta, så torde han ock vara föga duglig att fullgöra sina öfriga embetsåligganden.

Hvad af 1870 års lagutskott sålunda anfördes, eger enligt utskot-

tets tanke fortfarande giltighet och ådagalägger tillfyllest olämpligheten af den i 8 § föreslagna ändringen. Dessutom möta mot bifall till densamma äfven formella betänkligheter. Skall kyrkoherdens eller hans ställföreträdarens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i kyrkostämma upphöra, är härför ej nog att vidtaga ändring af 8 §; andra paragrafer i kyrkostämmoförordningen, exempelvis 11 och 12 §§, hvilka uppenbärligen förutsätta en dylik sjelfskrifvenhet, måste för sådant fall äfven undergå ändring. Utskottet anser sålunda motionärens förslag om ändring i 8 § af kyrkostämmoförordningen ej böra af Riksdagen bifallas.

Hvad sedermera vidkommer den i 23 § föreslagna ändring, har Riksdagen upprepade gånger förehaft till behandling förslag i samma syfte. Senast vid 1885 års riksdag förekom en motion i ämnet.

Då de skäl, som af lagutskottet vid sistnämnda riksdag anfördes till stöd för dess hemställan om afslag å motionen, synas utskottet allt fortfarande ega giltighet, tillåter sig utskottet erinra om desamma.

Efter att hafva framhållit, hurusom frågan om upphörande af prests sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet gång efter annan dessförinnan förelegat till behandling inom representationen, fortsätter 1885 års lagutskott:

»Vid dessa föregående tillfällen, då frågan varit föremål för Riksdagens handläggning, har erinrats derom, att folkskolan hos oss hade, likasom i allmänhet vårt undervisningsväsende, vuxit upp ur kyrklig grund, och att densamma hade sin rot i religionsundervisningen, hvars målsman presten vore och måste vara. Det vore därför helt naturligt, att vården af folkskolans angelägenheter och tillsynen å dess verksamhet kommit att betraktas såsom en del af prestens embetsåligganden, och att, då han företrädesvis ansetts skyldig att fullgöra dessa uppdrag, han också fått sig i lag tillagd rättigheten dertill. Visserligen vore icke folkskolan längre en uteslutande religiös institution, utan hade tillika utvecklats till en läroanstalt, afsedd att åt de barn, hvilka icke begagnade sig af undervisningen i de allmänna läroverken, meddela de första grunderna för en allmänt medborgerlig bildning; men religionsundervisningen vore dock och borde fortfarande vara en af dess förnämsta angelägenheter. Enligt gällande folkskolestadga vore ju kyrkoherden pliktig att utöfva en sorgfällig uppsigt öfver religionsundervisningen i skolorna, och härtill komme, att prestskapet till följd af sin bildning och sin öfvervägande intellektuella verksamhet syntes vara i hög grad egnadt att fatta folkskolans stora betydelse och att inom församlingen föra dess talan. Om det ock, efter hvad erfarenheten visat, någon gång kunnat inträffa, att kyrkoherden till följd af ålderdom, sjuklighet,

bristande nit eller annan orsak icke varit lämplig till ordförande i skolrådet, så hade dock på sätt folkskoleinspektörernas embetsberättelser gäfvé vid handen, folkskolans angelägenheter i allmänhet blifvit af presterskapet omfattade med en nitälskan, som icke allestädes motsvarats af benägenhet å församlingarnes sida att underkasta sig de för skolväsendets utveckling erforderliga uppoffringar, och många församlingar saknade bland sina medlemmar andra personer, lämpliga och oförhindrade att utöfva ifrågavarande mödosamma och ansvarsfulla befattning. Ifall befattningen gjordes till blott ett kommunalt uppdrag, kunde ej heller kyrkoherden gerna tillförbindas vidsträcktare skyldighet att efter val emottaga eller innehafva detta uppdrag, än som ålège en hvar af församlingens öfriga medlemmar.

I sålunda uttalade åsigter hemtar utskottet stöd för sin uppfattning att någon ändring uti ifrågavarande afseende nu icke bör egrum. Presterskapets hittills varande nit och intresse för folkskolan och dess utveckling äro allmänt erkända, och anledning synes icke förekomma, att detta nit och detta intresse skola för framtiden slappas, lika litet som den åsigt torde vara stödd på verkliga grunder, att pastors sjelfskrifvenhet skulle inom församlingen eller skolrådet i öfrigt åstadkomma likgiltighet för folkskolesaken. För folkskolan torde det vara af stor vikt, att i hvarje församling i spetsen för densamma står någon, som har befordrandet af dess väl till sitt embetes pligt, och staten, som i sin icke obetydliga mån bidrager till skolans underhåll, har häruti en garanti för bidragets ändamålsenliga användande, en garanti, som icke torde göras öfverflödig af den å statens vägnar anordnade folkskoleinspektionen. Och äfven ur denna inspektion eller ur rent administrativ synpunkt torde kyrkoherdens sjelfskrifvenhet såsom ordförande i skolrådet vara förtjent af att bibehållas. För de redogörelser och de statistiska uppgifter, som skola från skolrådet ingå, torde ingen vara lämpligare att bära närmaste ansvaret än församlingens pastor, hvilken ock torde vara bäst skickad att i öfrigt lemna de särskilda upplysningar, som i förekommande folkskoleärenden kunna från skolrådet begäras; och vid nuvarande förhållanden med folkskoleinspektionen torde det icke vara utan sin stora betydelse, att vederbörande inspektör har inom hvarje församling någon med tjenstemannans ansvar att i förekommande fall hålla sig till. Vid sådant förhållande kan utskottet icke tillstyrka, att ifrågavarande sjelfskrifvenhet — som ock förefinnes i Norge och Danmark (å landet), hvarjemte äfven i det protestantiska Tyskland och i Skotland presten i kraft af sitt embete innehar en likartad ställning — nu skall hos oss upphäfvast.»

Med anslutning till hvad sålunda anförts, hemställer utskottet:

1:o) att herr Ericssons förevarande motion, i hvad den afser ändrad lydelse af 8 § i förordningen om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, icke må af Riksdagen bifallas; och

2:o) att samma motion, i hvad den innefattar förslag om ändring af 23 § i nämnda förordning, ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 februari 1899.

På lagutskottets vägnar:

K. S. HUSBERG.
